

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת מטות-מסעי תשע"ח

האם מותר לעבור לפני המתפלל שמאריך בתפילה אחרי שקיעת החמה

א. שאלה: זו נשלחה אלי ע"י ידידי הגאון רבי אשר הורביץ שליט"א מח"ס והעלון הנפלא "דעה ברורה": מעשים בכל יום בציבור שמתפללים יחד, שיש מי שמאריך בתפלתו יותר וצריכים האחרים להמתין עבורו כמו שנפסק בשו"ע סימן קב שאסור להפסיק כנגד המתפלל. ויש לעיין בציבור שהתחילו להתפלל סמוך לשקיעת החמה ונזדרזו לסיים התפילה מבעוד יום ויש ביניהם אחד שלא מיהר אלא התפלל בניחותא כדרכו וכבר שקעה חמה והוא עדיין עומד ומתפלל, ונסתפקו העומדים לפניו האם יש לדונו כמי שמתפלל במקום שאין לו רשות להתפלל שם שאינו אוסר על האחרים לעבור ולשבת כנגדו, כמו שכתב השו"ע סימן קב ס"ג: 'אם היושב ישב כבר ועמד זה בצדו, אינו צריך לקום, שהרי זה בא בגבולו'. והכי נמי כיון שאין לזה רשות לעמוד בתפילה לאחר שקיעת החמה מותר לעבור כנגדו, או שיש לחלק בין הנידונים.

רבי נפתלי נוסבוים, רבי יעקב מאיר שטרן, רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי שמאי גרוס שליט"א. והוסיף הגר"ש גרוס דאף לדעת המ"ב יתכן שעושה כהוגן, דשמא כבר גמר תפילת שמונה עשרה ועכשיו מאריך בבקשות ובתחנונים לאחר התפילה ומסתבר דזה מותר גם להמ"ב.

ובשו"ת וישמע משה ח"א עמוד נה הובא מה ששאלתי את הגרי"ש אלישיב זצוק"ל האם מי שמסיים תפילת שמונה עשרה צריך להסתכל לאחוריו כדי לראות האם המתפלל סיים תפילתו או שאין צריך לחוש לזה, והשיב שאם המתפלל מאחוריו התחיל עם כל הציבור, וטרם סיים מפני שהוא מאריך בתפלתו, צריך להמתין לו ואסור לפסוע עד שיראה שגמר תפלתו. אבל אם המתפלל מאחוריו התחיל תפלתו לאחר הציבור, וכעת הוא מעכב את העומדים לפניו מפני שהתחיל באיחור, אין צריך להמתין עליו. והסכים כמו חתנו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. ואילו הגאונים רבי משה שאול קליין ורבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמרו לי שאין זה פשוט וצריך לעיין בדין זה.

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א אמר לי שאם איחר להתחיל שמונה עשרה מפני שהוא מתפלל לאט ואמירת הקרבנות ואשרי במנחה או ברכות ק"ש במעריב נמשכה אצלו זמן רב יותר משאר הציבור, בודאי אין רשות לעבור כנגדו, וגם הגרי"ש אלישיב מודה בזה לאיסורא. ואפילו מי שהתחיל מפני שהגיע מאוחר לבית הכנסת, אם אירע לו זה באקראי בעלמא שאינו דרך זלזול בתפילה, אין לעבור כנגדו. אך מי שעושה זאת דרך קבע מחמת זלזול בחובת התפילה בציבור, בזה בודאי יש להורות כדברי הגרי"ש אלישיב דחשיב כבא בגבולו ומותר לעבור כנגדו.

הוגר"ש גרוס אמר לי שגם הגרי"ש אלישיב יורה בנידון דידן שאסור לעבור לפני המתפלל, מכיון שהמתפלל התחיל תפלתו בזמן ועם כל הציבור, ואף שהאריך לאחר השקיעה אסור לעבור לפניו.

ובאותו ענין הראה לי הגר"ש גרוס ב' הערות חשובות שעמד עליהם הגאון מבוטשאטש בספרו אשל אברהם: א. מי שעמד להתפלל במקום מעבר של רבים מותר לעבור בתוך ד' אמותיו

תשובה: יש להקדים דלכאורה הציבור בודאי עשו יפה שנזדרזו לגמור התפילה קודם שתשקע החמה כדי להספיק לומר תחנון קודם השקיעה, וגם לחוש לדעת האומרים שצריך לגמור מבעוד יום וכדלהלן. אמנם במה שדנו את המתפלל שעשה שלא כדין בזה שהאריך בתפלתו לאחר השקיעה, זה תלוי בפלוגתא האם מי שהתחיל תפילה בזמנה מותר להמשיך כשעבר הזמן, והמ"ב (סימן פט סק"ה) כתב: וצריך לגמור התפלת י"ח בתוך השליש היום, ע"כ. והוא הדין לענין שאר התפילות כל אחת בזמנה. ומקורו במגן אברהם שם. אולם כמה פוסקים כתבו שמי שהתחיל תפילה בזמנה יכול להמשיך את התפילה אף לאחר הזמן [כ"כ האשל אברהם שם ובסימן רלב, ובקצות השלחן סימן כ סק"ד. ועיין שו"ת יביע אומר ח"ז סימן לד שהאריך בזה, והביא תשובת הגאונים (ליק סימן נא) שנשאלו רב שרירא ורב האי על ציבור שהגיעו לבית הכנסת בערב שבת עם דמדומי חמה והיתה העת דחוקה להשלים את התפילה קודם הלילה, והשיבו ז"ל: ממה שאמרתם עם דמדומי חמה, וממה שאמרתם פוסק באיזו ברכה שמרגיש בה כי בא השמש, משמע שהתחיל ועדיין לא בא השמש, ולא יפה הוא זה כי מבא השמש עד עונת ק"ש ערבית יש רוח לומר שמונה עשרה. ובזמן שמתחיל ש"צ בשעה שיש דמדומי חמה ועדיין לא בא השמש, אף על פי שבא השמש משלים. והכין מנהגא דרבנן כדאתרמי דוחק העת אבל אין נופלים על פניהם אחריה כו'. כל זה בהכנסת שבת ויו"ט דאיכא שתי תפילות משונות זו מזו, אבל בימי החול לא צריכינן לכולי האי, אלא גומר והולך אפי' בלילה, ע"כ. וכ"כ בשו"ת ארץ צבי סימן ח"א סימן קכא בשם היהודי הק' מפשיסחא]. ורבים נהגו להקל בזה. ועכ"פ עד י"ג דקות וחצי לאחר השקיעה בודאי יש להקל, וכן הורו לי הרבה פוסקים. וא"כ אין זה מוכרע שהמתפלל עשה שלא כהוגן.

והשיב הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א שאסור לעבור לפניו, שהרי אף אם עשה שלא כדין ואסור לו להתפלל לאחר השקיעה, מכל מקום הרי הוא בגדר מתפלל ושכינה כנגדו ואסור לעבור לפניו ולבטל כוונתו. וכן הסכימו הגאונים רבי מנדל שפרן,

מחוייב בתפילה אלא מדין חינוך. אמנם בענין זה ידוע מעשה רב שעשה מרן רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא ז"ע שנכנס לבית מדרשו בתל אביב וראה קטן עומד ומתפלל והמתין עד שיגמור תפלתו.

מכיון שעשה שלא כדין שנעמד במקום שרבים צריכים לו ולא היתה לו רשות לכך. ב. קטן שמתפלל נסתפק האשל אברהם האם מותר לעבור כנגדו, דשמה לא שייך הטעם של שכונה כנגדו מכיון שאינו

איסור ריבית ב'שמור לי ואשמור לך'

ב. שאלה: בשכונה מסויימת יש קהילה קטנה שפתחו תלמוד תורה לילדי הקהילה, ומכיון שהרבה משפחות גרות בשכנות, עשו ביניהן הסכמה שבכל יום משפחה אחת תוביל את כל הילדים לתלמוד תורה לפי הסדר. והנה חלק מן המשפחות שולחות כמה ילדים לת"ת וחלק שולחות רק ילד אחד, והתעוררה שאלה האם אין חשש ריבית בזה שאחד נותן תמורה גדולה יותר ממה שקיבל מחבירו. שאלה דומה יש לשאול בימים אלו כאשר במשפחות רבות נהוג לעשות 'קיטנה עוברת', כאשר מדי יום נמצאת הקיטנה בבית משפחה אחרת מהורי הילדים. ולפעמים למשפחה אחת יש שני ילדים בקיטנה ולמרות זאת הם שומרים על הילדים כמו יתר המשפחות ששולחות רק ילד אחד. האם יש חשש איסור ריבית בדבר?

לשמונה ילדים]. אבל אם אין אחריות ממונית בדבר, וגם אם אחת המשפחות לא תקיים את ההתחייבות שלה לא יהיה לאחרות עליה אלא תרעומת בלבד, אין בזה אגר נטר ואין חשש איסור ריבית בדבר. והסכימו עמו **הגאונים רבי משה שאול קליין ורבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א**.

הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א השיב בפשיטות שאין בזה חשש ריבית, וכן הסכים **הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**, ואמר שההורים אינם מתחייבים זה לזה בהתחייבות ממונית כל שהיא. וכן הורה **הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א**, ואמר לי שהרי זה פשוט שאם היה צריך לשמור על הילדים באופן חד פעמי, בודאי היה אחד מן ההורים מסכים לשמור על יתר הילדים ביחד עם הילדים שלו, ולא היה דורש כסף בתמורה, וא"כ א"פ שכשהדבר נעשה באופן יומי ההורים עושים ביניהם תורנות, אין זה בגדר שכירות ומלאכה כלל, ולא שייך בזה חשש ריבית.

תשובה: יסוד השאלה במה שפסק השו"ע (סימן קס"ט): לא יעשה מלאכה לחבירו על מנת שחבירו יעשה עמו אח"כ מלאכה שהיא יותר כבדה. ואפילו לעשות עמו אותה מלאכה עצמה, אסור אם הוא בזמן שהיא יותר כבדה, כגון שזה מנכש עמו בגריד וזה מנכש עמו ברביעה, ע"כ. וא"כ לכאורה יש חשש איסור כשאחד מתחייב לעשות פעולה גדולה כנגד פעולה קטנה של חבירו.

הגאון רבי פינחס וינד שליט"א אמר שאם יש בהסכמה זו זכות תביעת ממון, כלומר שאם אחת המשפחות לא תעמוד בהסכם ולא תשא בעול כיתר המשפחות תהיה ליתר המשפחות תביעה ממונית עליה בדין תורה, באמת יש לחוש בדבר לאיסור ריבית, שאותה משפחה ששולחת שני ילדים נותנת פעולה קטנה יותר ממה שמקבלת מן האחרים [כגון שיש עשרה ילדים וכל אחת מהמשפחות דואגת לתשעה ילדים של משפחות אחרות ומשפחה זו דואגת רק

ש"ץ שהפסיק באמצע ברכת כהנים ואמר שים שלום

ג. שאלה: מעשה בש"ץ שטעה בשעה שהקריא לפני הכהנים את הברכה השניה, ובמקום לומר "ויחנך" סיים "וישם לך שלום", והכהנים אחריו, ולא שמו לב לטעות עד שכבר עמד באמצע ברכת שים שלום. האם צריך לחזור וא"כ להיכן.

תשובה: הנה בודאי שהכהנים לא יצאו כלל ידי חובה ולא קיימו את המצוה כלל, וכדאיתא בתוספתא דמנחות (פ"ו ה"ב): ברכת כהנים מעכבת זו את זו. **הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א** אמר שמכיון שהפסיקו באמצע הברכה ועברו לברכת שים שלום נתקלקלה הברכה וצריך לחזור לתחילת ברכת כהנים, ויחזרו הכהנים ויברכו "אשר קדשנו" כבתחילה. והסכים עמו גיסו **הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**. וביאר הטעם, דמכיון שברכת כהנים היא דאורייתא ואם דילג בה אפילו אות אחת לא יצא ידי חובתו, חייבים לחזור ולברך בברכה.

הגאונים רבי עזריאל אויערבך ורבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א הורו שיחזרו לתחילת ברכת כהנים אך לא יחזרו ויברכו "אשר קדשנו" אלא יתחילו מיד "יברכך".

ואם כבר גמר הש"ץ ברכת שים שלום ועקר רגליו קודם שנתבררה הטעות לדעת **הגר"ח קניבסקי והגרי"י זילברשטיין** צריך לחזור לתחילת ברכת כהנים, דמכיון שחל חיוב הברכה באמירת רצה ועקירת רגלים, אין החיוב פוקע עד שיקיימו את המצוה כתקנה. ואילו לדעת **הגאונים רבי משה שאול קליין, רבי יעקב מאיר שטרן, רבי שמאי גרוס שליט"א** מכיון שסיים חזרת הש"ץ ועקר רגליו עבר זמן המצוה ופקע החיוב ולא יחזרו לברך אלא ימשיכו התפילה כסדר. ומכל מקום מכיון שכבר נתחייבו בברכה ובטלו את המצוה, יש לקיים את המצוה במקום אחר, לא מיבעיא הכהנים שעיקר החיוב הוא עליהם, אלא גם על הישראלים שמקיימים מצוה בשמיעת

והברכה לדעת החרדים כמו שכתב הביאור הלכה ריש הלכות נשיאת כפים, וראוי ללכת ולשמוע ברכת כהנים במנין אחר.

ומה שפשוט לכל הפוסקים שכל זמן שהש"ץ עומד בברכת שים שלום עדיין לא עבר זמן המצוה וצריכים לחזור לתחילת הברכה, כן כתב בסידור בית מנוחה (נשיאת כפים אות מט), פקודת אלעזר (סימן קכח ס"ג), ועיין ילקוט יוסף הלכות נשיאת כפים (הערה נט) שעמד בשאלה זו ממש, ומסיק: ומ"מ נראה דבכה"ג יש לפסוק כמש"כ, שאם נזכר בברכת שים שלום, יחזרו הכהנים לומר ברכת כהנים (בלי ברכת המצוה), וימשיך הש"ץ שים שלום, ואם חתם המברך את עמו ישראל בשלום, יאמרו שם הכהנים ברכת כהנים (בלי ברכת המצוה), אף שנסתיימה התפלה. וכן ראיתי בספר פקודת אלעזר בן טובו חלק א' (דף קיט ע"ד) שאחר שפלפל בכוונת הברכות המים הנ"ל, והביא דברי הבית מנוחה הנ"ל, סיים, שלענין מעשה נראה שבשביל שאנו מדמים לא נעשה מעשה להחזיר את הש"ץ לרצה וכל שכן שאין צריך לחזור לראש, כיון שלא נתבאר כן בפוסקים, ולכן אין צריך השליח צבור לחזור, ולא הכהנים לברך פעם אחרת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו', אלא ישלימו ברכת כהנים כהוגן, ועל צד היותר טוב יתחילו מתיבת יברכך עד הסוף. וכן עשיתי מעשה. ע"כ.

ועיין כף החיים סימן קפו בשם בעל פתח הדביר אות יא, שדן בציבור שנסתפקו האם עומדים כעת בתיבת "אליך" שבפסוק השני, או בתיבת "אליך" שבפסוק השלישי, וכתב דיש ללמוד מדיני קריאת שמע שנפסק להלכה שיש להחמיר ולחזור מן המקום הראשון שהוא

וגו'. אמנם אם כבר המשיך "וישם" וא"כ נתעורר הספק, לא יחזור, דאמרין סיריכה נקט ואתי ובודאי אמר כל הברכה כתקנה.

מסופק עליו, כגון "ובשערך" הראשון ולא השני, וכן בברכת כהנים שהיא מן התורה יש לחזור ל"אליך" הראשון ולהמשיך "ויחנך", "ישא"

ש"ץ ששכח יעלה ויבוא ויזכר בברכת שים שלום האם יחזרו הכהנים ויברכו שנית

ד. שאלה: מעשה בש"ץ שטעה ושכח לומר יעלה ויבוא בחזרת הש"ץ של תפילת שחרית בראש חודש, וזכר כשעמד בברכת שים שלום לאחר שנשא הכהנים ידיהם וברכו ברכת כהנים, וכעת הוא חוזר לרצה כדן. ויש להסתפק האם יחזרו הכהנים ויברכו בפעם השנית כשמסיים ברכת כהנים, או שכבר יצאו במה שברכו בפעם הראשונה ואין להם לישא כפיהם ב' פעמים בתפילה אחת.

להשלים את ההזכרה, א"כ לא שייך תשלומין כלל שהרי בתפילת ערבית אינו אומר יעלה ויבוא.

וגם בנידון דידן י"ל שאם לא עלתה לא התפילה לא קיימו הכהנים את המצוה כתקנה שהרי חז"ל תקנו שלא לישא כפים רק בתוך התפילה, וצריכים לחזור ולישא כפיהם בברכה כדי לקיים המצוה כתקנה. אך אם נאמר שעלתה לו התפילה אלא שצריך להשלים ההזכרה, א"כ יצאו הכהנים ידי חובתם ושוב אין חייבים לחזור ולישא כפיהם אפילו אם הש"ץ חוזר לתחילת התפילה. ועיי"ש בשו"ע שהכריע שיחזור ויתפלל בתורת נדבה ואין צריך לחדש דבר בתפלתו. וא"כ גם בנידון דידן מידי ספק לא יצאנו.

הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א נקט בפשיטות שהכהנים יצאו ידי חובת המצוה בברכה שברכו, ואין צריכים לחזור ולברך שנית. ואין זה דומה להנידון בשאלה הקודמת שהחסירו כמה מילים מן הברכה שבזה בודאי לא יצאו ידי חובת המצוה.

תשובה: הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א השיב שיחזור ויברכו ברכת כהנים בברכת "אשר קדשנו" תחילה. והגאון רבי עזריאל איערבך שליט"א השיב שיחזור ויברכו בלא ברכה תחילה. ומכל מקום אם לא נזכר עד שעקר רגליו וכעת חוזר לתחילת התפילה, בודאי יש להם לחזור ולישא כפיהם בברכה מכיון שהיא תפילה חדשה לגמרי.

הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א אמר לי דעיקר דין זה תלוי בספק שהביא השו"ע (סימן קח ס"א) האם השוכח יעלה ויבוא נחשב כאילו לא התפלל כלל, או שהתפילה עצמה עלתה לו אלא שצריך להשלים את ההזכרה שחיסר ולכן יחזור ויתפלל כדי להשלים אותה. ונ"מ האם שייך תשלומין למנחה של ראש חודש במעריב של מוצאי ראש חודש, שאם לא עלתה לו התפילה יתפלל ב' פעמים מעריב בלא יעלה ויבוא, אך אם עלתה לו התפילה אלא שצריך

האם מותר לטלטל בשבת שולחן שקופת צדקה מחוברת אליו

ה. שאלה: בכמה בתי כנסיות קופת הצדקה של בית הכנסת מחוברת לשלחן בחיבור קבוע, ויש לדון האם השלחן נעשה בסיס לקופה, וא"כ איזה שם מוקצה יש על הקופה, והאם יש עצה לזה.

שי"ס לענין מעות המונחות בכיס התפור בבגד שאין הבגד נעשה בסיס מחמתן מכיון שאינן מונחות על הבגד עצמו אלא בתוך הכיס התפור בבגד, והבאנו את לשון הרמ"א והמ"ב בזה בגליון הקודם [שאלה ג], וא"כ גם כאן אין הכסף מונח על השלחן עצמו אלא על הקופה המחוברת לשלחן, אין השלחן נעשה בסיס על ידה. [ומובן דהיינו כשהקופה מחוברת לשלחן מצידו ולא על גביו, דאם היא מונחת על גביו הרי הקופה נעשית בסיס לכסף והשלחן נעשה בסיס לקופה]. ומכל מקום יש לדון דשם חיבור הקופה לשלחן באמצעות ברגים או הלחמה הוא חיבור חשוב יותר מחיבור הכיס לבגד, ונעשים הקופה והשלחן דבר אחד, והכל נעשה בסיס לכסף. ולכן נראה להחמיר שיקפידו להניח ספרים על השלחן יותר מערך הקופה וכל מה שבא ובלאו הכי נאסר השלחן.

הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שאם היה כסף בקופה ולא היו ספרים על השלחן אין לטלטל את השלחן אלא בשינוי או ע"י גוי.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א אמר שרק דבר שיש לו שייכות לדבר שעליו הוא מונח אוסר אותו מדין בסיס, אולם הקופה כלל אינה שייכת לשלחן ואינה אוסרת אותו מדין בסיס והשלחן מותר בטלטול.

והגרש"א שטרן הוסיף הערה חשובה במה שמצוי בחו"ל בימות הקיץ הארוכים שאוכלים את כל הסעודה מבעוד יום, דאם הפמוטים מונחים על השלחן אין לסמוך על מה שהפת מונחת על השלחן, שהרי הפת תיאלץ קודם בין השמשות. וצריכים להניח על השלחן דבר היתר חשוב כמו הפמוטים [כגון תכשיט יקר] ולהניחו שם לאחר הסעודה עד לאחר צאת הכוכבים וכך לא יעשה השלחן בסיס לפמוטים. וכן בנידון דידן אין די במה שהיו הספרים מונחים על השלחן בעת התפילה, אלא צריכים להניחם שם גם לאחר התפילה עד לאחר צאת הכוכבים.

תשובה: הנה בדרך כלל הגבאי מרוקן את הקופה ביום שישי, והנידון הוא רק שהשלחן נעשה בסיס לקופה, והיה נראה שהקופה היא כלי שמלאכתו לאיסור, וא"כ בודאי מותר לטלטל את השלחן לצורך גופו או מקומו, והרי רוב הזות השלחן בבית הכנסת היא לצורך גופו או מקומו ולא לצורך השלחן עצמו. אמנם זה אינו נכון, דמפורש ברמ"א סימן שי"ז שכלי המיוחד למעות נעשה מוקצה מחמת חסרון כיס. וע"ש ברמ"א שכתב שמותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו, והמג"א תמה עליו דמוקצה מחמת חסרון כיס אסור לטלטלו מכל וכל. והעתיק דבריו המ"ב סקכ"ה. ומכל מקום אם היו כמה ספרים מונחים על השלחן בין השמשות וחשיבות הספרים אינה פחותה מחשיבות הקופה, אין השלחן נעשה בסיס לדבר האסור כלל.

והעצה היעוצה לכתחילה היא להקפיד שיהיו ספרים מונחים על השלחן בכניסת שבת, כדי שהקופה עצמה לא תאסור את השלחן, וגם לכתוב פתק על הקופה שאין להניח בתוכה כסף ביום שישי קרוב לכניסת השבת, והגבאי ירוקן את הקופה באותו הזמן, ואם מאן דהו יעבור על דברי הגבאי ויניח כסף סמוך לשבת, אין בכחו להפוך את השלחן לבסיס לכסף, שהרי הוא אינו הבעלים.

אך יש לדון מה לעשות אם אירע שהגבאי שכח לרוקן את הקופה בערב שבת, ויש בה הרבה כסף, האם השלחן כולו נעשה בסיס לכסף שהוא מוקצה מחמת גופו ואסור בטלטול לגמרי. ואם היה על השלחן ספרים בשווי יותר מהכסף שבקופה אין שאלה בדבר, שהרי השלחן בסיס לדבר האסור והמותר, והדבר המותר חשוב יותר, ואין השלחן נאסר. אולם אם ערך הכסף גדול מערך הספרים שעל השלחן לכאורה נעשה השלחן בסיס לכסף.

והשיב **הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א** שלכאורה יש לחוש שנעשה השלחן בסיס לדבר האסור. אולם יש לדון להקל בדבר מצד דין מוכני שאינו עושה בסיס, והוא הדין המבואר בסימן

מכתבים למערכת

הגאון רבי אלהון וינד שליט"א כתב לנו על מה שדנו בגליון פרשת פינחס [שאלה ג] וז"ל: בענין בסיס לדבר האסור שנתערב האם הוא בכלל דבר שיש לו מתירין, רציתי לכתוב מה שכתבתי בספרי "נועם הלכה" תערובת סי' ל"ג ס"ק נב, נג, שבמנחת כהן חלק ג' מצדד לומר שמוקצה אינו בכלל יש לו מתירין כיון ששוב תיאסר בשבת הבאה.

ולעצם הדבר האם אמרין בכלים הכלל של יש לו מתירין, עיין שם דברי הצ"ח והפ"ת, ומ"מ אציין שבש"ך סי' ק"ב ס"ק ח' נראה דהנה המחבר שם בסעי' ג' נקט שבכלים לא נאסרו משום יש לו מתירין כיון שמפסיד ע"י הגעלת הכלים, אולם הש"ך עצמו מצדד לומר שזהו כיש לו מתירין כיון שיכול להמתיד עד שתיפגם טעמו, היינו שתעבור מעל"ע מנאסר, לכאורה ה"ה בכסאות נאסר הכל משום יש לו מתירין.

ואוסיף בזה שאם לא החזירו כל הכסאות יש להתיר לשכן להשתמש עם הכסאות שקבל ותולין שהכסא הנאסר נשאר אצל השכן ששאל הכסאות, כמובא בשו"ע סי' ק"י באריכות.

ומ"מ יש לדון כשרוצה להחזיר הכסאות האם יכול לכתחלה להחזיר רק שלוש כסאות במקום ארבע האם נקרא שמבטל איסור לכתחלה, דשם מבואר שאסור לזרוק חתיכה אחת כדי להתיר שאר החתיכות אלא אם נפלה תולין שהאיסור נפל וכאן הוא מחזיר רק שלוש, וצ"ע.

הגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א כתב לנו בענין זה: ראה עוד בספר חוט שני הל' שבת (ח"ג עמ' קנ"ו ד"ה מעשה) - "מעשה בבחור שהניח נרות שבת על כסא בחדר אוכל של הישיבה [וה"ה מצוי בבתי מלון וכיוצא] והרי הכסא בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלו ממקום למקום, ואח"כ נתערבו הכסאות זה בזה, יש לעיין אם מותר להשתמש בכסאות דהא אחד מהם אסור בטלטול משום בסיס ... ונראה שאם הנהלת הישיבה לא נתנה לו רשות לעשות את הכסא בסיס לאיסור לכל השבת שהרי הכסא עומד לשימוש גם בשבת, ומסתמא כן הוא דאין לו רשות לאסור את הכסא בטלטול כל השבת, מ"מ יש להתיר לטלטלו כיון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ואיסור טלטול בסיס תלוי בדעתו שדוקא אם הניח מדעת נעדה בסיס אבל בשכח אינו בסיס. ואם הניח נרות על כסא שבביתו ואח"כ נתערבו והכסאות, נראה דלא אמרין שהכסא בטל ברוב הכסאות של היתר, כיון שהכסא הוא דבר חשוב ואינו בטל". ועי' עוד בספר מגילת ספר ענינים באו"ח (סימן י"ב) ובספר ארחות שבת (פרק י"ט הערה ת"ד).

ועוד האריך שם בבירור דברי הפוסקים אם נקטו להלכה כדברי הצ"ח ולא הבאנו דבריו מפאת קוצר המקום, ועוד חזון למועד א"י.

ועל מה שדנו בשאלה א האם מותר להתפלל בחדר מיוחד בשדה התעופה עבור כל הדתות כתב: ציינתם למה שכבר נשאל בזה הגאון הגדול רבי שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א בספרו שו"ת שבט הקהתי חלק ו' (סימן פ"ג) ושם כתב להחמיר בזה למעשה שאלתי את מרן הגר"א נבוצל שליט"א וכתב לי גם כן כדבריו שאסור להתפלל שם ובפרט כשנמצא שם שתי וערב. והגר"א שליזינגר שליט"א כתב לי שאם זו כניסה קבועה בודאי שאסור להתפלל שם. גם אם מכסים את השתי וערב. אבל אם הוא מקום תפילה לכל העמים, יש לכסות את השתי וערב הטמא או להוציא משום ואפשר להתפלל באותו מקום. אמנם ברשימות הגר"י שוב שליט"א כתב ששמע מהגר"ש דבליצקי שליט"א והגר"ע אויערבאך שליט"א שזה מותר.

הגאון רבי צבי רייזמן שליט"א מח"ס רץ כצבי, שלח לנו מה שכתב בספרו רץ כצבי סימן ט בענין שדנו בגליון פרשת פינחס [שאלה א] אודות תפילה במקום המיועד עבור בני כל הדתות.

והנה הגאון שליט"א האריך שם בבירור הענין מכל צדדיו: בעצם איסור הכניסה לבית ע"ז, האם הנצרות היא ע"ז והאם מותר להיכנס לכניסה, האם מותר להיכנס למסגד, ועוד ספיקות הנוגעים לבירור הדין, כגון האם מקום השכור לע"ז נאסר על ידה או לאו. והעתקנו מסקנת דבריו וז"ל:

לסיכום: אסור להיכנס למקום עבודה זרה ואף צריך להתרחק ממקום שכזה ארבע אמות, זולת מקרה של פיקוח נפש. ובכלל זה כניסה לכניסה שיש בה צלמי "שתי וערב".

במקום המשמש לבית תפלה לעבודה זרה אסור להיכנס אפילו כשאין שם צלמים.

מבנה ששימש בעבר ככניסה בקביעות וכמו כן היו בו צלמים, אסור לעשותו לכתחלה בית מדרש לתפילה ולימוד תורה, אך לאחר שכבר נעשה מותר להתפלל בו לכתחילה.

אולם יש להתיר להתפלל במקום ששימש לתפלת עובדי ע"ז: א. כאשר מתפללים במקום זה בדרך עראי. ב. במקום שנשכר לשימוש לתפילת עכו"ם הדיינו שהמקום אינו בבעלותם אלא יש להם רק רשות שימוש, אין איסור להתפלל. ג. אם לא היו במקום צלמים אין איסור להתפלל, ובפרט במקום שלא נבנה לכתחילה לשמש ככניסה. ד. במקום שהיה מיועד קודם לבית כנסת ואחר כך "באו גויים בגבולו", מותר להתפלל כאשר אין בו ספרי ותשמישי עבודה זרה באותה עת.

וע"ש שהאריך עוד לענין תפילה במקום המיועד עבור בני כל הדתות, ודן דמכיון שהם אינם הבעלים של המקום אלא הנהלת בית החולים הם הבעלים אין בכוחם לאוסרו. וכתב עוד: וביותר נראה שאפילו אם המקום היה נקבע לתפילת הנוצרים והמוסלמים [היה מקום להתירן], אבל ברור שאין המקום שייך להם ובעלותם. יתר על כן, לענין חדר זה אינו מוגדר ונקרא בשם בית כנסת או להבדיל כניסה ומסגד, אלא זהו חדר רגיל, אולם כינוסים, אך לא בית תפילה או אולם תפילות. ומעתה אילו היה המקום מושכר ע"י הנהלת בית החולים לתפלתם הרי יש לצדד להקל להתפלל בו, ע"פ הכרעת הביאור הלכה, כי אין בכוחם של הנכרים לאסור מקום זה לעולם. קל וחומר במקום זה שהנהלת בית החולים בסך הכל נתנה רשות לבני הדתות האחרות להתפלל בו, שאין המקום נאסר ומותר ליהודים להתפלל בו.

ומטעם זה נראה שגם במקום המיועד לתפלת בני כל הדתות [בשדה התעופה, בית כלא או באוניה] שלא נקבע לכתחילה כבית כנסת, גם כן מותר להתפלל שהרי אין זה מקום השייך לנוצרים ולמוסלמים, אלא זהו מקום שניתנה להם רשות להשתמש בו, שאינו נאסר ע"י תפלתם.

ועוד נראה ע"פ המתבאר מדברי המשנה ברורה בשם הרא"ם שיש איסור להשתמש בבית עבודה זרה לבית כנסת בקביעות, ומוזה דייקנו שמותר להתפלל במקום זה בדרך עראי, ולכן בנידון דידן העובדה שבו בני כל הדתות רשאים להתפלל באותו מקום מוכיחה כי תפלת היהודים להקב"ה שם אינה אלא בדרך עראי, ועל כן אין בכך כל איסור, ע"כ.

לעילוי נשמות

שר התורה ועמוד ההוראה רבן ומאורן של ישראל פוסק הדור הגאון הקדוש

מורנו רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל

בן מורנו רבי אברהם זצ"ל

נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידנו הרבני הנכבד הגאון ר' צבי רייזמן שליט"א

מח"ס רץ כצבי י"ג חלקים

יהא רעוא ושכוחו הגדולה של מרן תגן עליו ועל בני ביתו

מזל א טובא וגדיא יאה

ברגשי גיל וחדוה ובידידות נאמנה הנני לאחל ברכת מזל טוב לדידי הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים נודע בפסקיו הבהיריים

הגאון הרב ר' אריה פינק שליט"א

רב ומו"צ בקרית בעלזא וראש כולל הלכה בבית שמש

להגל הולדת נכדו במזל טוב בן לחתנו הרב ישראל פירד שליט"א מרבני כולל עינין ב"ש

הברכה אחת לדידך נפשי המוסר נפשו למען כבוד בית בעלזא

הרבני הנכבד הרב ר' מיכל פירד שליט"א מושב"ק מסור בלז"ג למר"ש

יזכו להכניסו בביתו של אאע"ה בעתו ובזמנו ולגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט

לעילוי נשמות מוהר"ר מרדכי רייז זללה"ה בן מוהר"ר מאיר אריה זללה"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה כ"ו ניסן תשס"א

י"ל ע"י הצב"י משה בלאאמ"ר הרב עמרם בן מו"ר הרב סנדר פריד שליט"א קרית בעלזא בית שמש יצ"ו

העלון עבר הגהה הלכתית של הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א דומ"ץ דקהל מנחזיקי הדת בעיק"ק ירושלים תובב"א

הערות והארות אפשר לשלוח בפקס: 05377498-2 או שאלות חדשות / תרומות והוצאות ניתן לפנות למערכת: 0573177749 | A0527170252@GMAIL.COM